

Голас Радзімы

ВЫДААННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ
З СУАЙЧЫННІКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

Цана 2 кап.
№ 31 [1988]. Жнівень 1967 г.
Год выдання 12-ы.

ТУРЫСЦКАЕ ЛЕТА

У гэтыя сонечныя летнія дні на вуліцах Мінска, Брэста і іншых гарадоў Беларусі гучыць мова амаль з усіх кантынентаў. Англічане і амерыканцы, французы і галандцы, афрыканцы і манголы знаёмяцца з краінай сацыялізма, з поспехамі, якіх дасягнуў наш народ за 50 год Савецкай улады.

Сёлета замежных турыстаў як ніколі, многа. Гасцініцы горада прымаюць у дзень да тысячы чалавек. Сярод іх людзі розных поглядаў. Ёсць шчырыя нашы сябры, ёсць людзі, у якіх яшчэ не склалася думка, ёсць нават варожа настроеныя да нашага ладу. Але ні тыя, ні другія, ні трэція не могуць не заўважыць нашых дасягненняў ва ўсіх галінах будаўніцтва. Мінск падабаецца амаль усім турыстам. Калі яны бачаць на здымках, якім гэты горад быў пасля вызвалення яго Савецкай Арміяй у ліпені 1944 года, іх здзіўленне яшчэ больш узростае.

— Гэта фантастычна! Мы не можам сабе ўявіць, як у нашай краіне ў такой сітуацыі мы

далі б рады,—сказаў не адзін замежны турыст.

Нас, зразумела, больш цікавяць турысты-землякі. Яны ведаюць, якім быў наш край, калі яны ў пошуках хлеба пакідалі свае родныя гарады і вёскі. Яны маюць магчымасць рабіць параўнанні з тым, што было і што ёсць. І гэтыя параўнанні заўсёды на карысць таго ладу, які запанаваў у нас пасля Вялікага Кастрычніка.

Ёсць за мяжой людзі, якія намагаюцца паменшыць значэнне дасягненняў Савецкай улады, і тады яны рэальным фактам даюць такое тлумачэнне: «Ну і што ж! За 50 год пры любой уладзе таксама нешта збудавалі б. Краіна не стаяла б на месцы».

Безумоўна, нешта было зроблена. Але ці столькі і ці так? Іспанія, напрыклад, была такой жа адсталай краінай у Еўропе, як і царская Расія. Пасля рэвалюцыі Расія стала перадавой краінай у свеце, у той час як Іспанія працягвае быць заняпалай, якой была 50 год таму назад. Параўнайце тэмпы росту Савецкай краіны з тэмпамі росту нават добра разві-

тых капіталістычных краін, і вы ўбачыце, што ў СССР яны куды больш значныя, чым у любой капіталістычнай дзяржаве.

— Я тры месяцы пражыў у роднай вёсцы пад Брэстам. Гасціў у сястры ў Брэсце, пабыў у Маскве, Кіеве, Мінску. І пераканаўся: сацыялізм, ваш лад, даюць лепшыя ўмовы для эканамічнага і духоўнага развіцця грамадства, — сказаў Іван Лукіч, наш зямляк з ЗША.

Другі зямляк Сцяпан Варчэня плакаў, успамінаючы, як ён жыў у вёсцы Бляўкі Капыльскага раёна, якую пакінуў у 1913 годзе і выехаў у Чыкага.

— Бацька памёр, маці пайшла ў жабрачкі. Чым жа ёй беднай было нас карміць? А калі мы галодныя скуголілі, маці ў распачы адказвала: «Ну, ешце мяне!». Вось таму і беглі хто куды, каб знайсці працу і хлеб.

Размова адбывалася ля гасцініцы «Мінск». Побач стаяла яго пляменніца і яшчэ адзін сваяк.

— Хочам дзядзьку ў Бляўкі забраць. Хай пабачыць, як цяпер там людзі жывуць. Добрыя дамы пабудавалі, шмат за-

рабляюць. Не пазнаеце, дзядзька, цяпер вёскі.

Наша суайчынніца з Чыкага Паліна Трушынская ў кожным горадзе купляла хлеб і сушыла.

— Хачу заткнуць тым людзям рот, якія казалі мне, быццам тут няма хлеба.

— О, хлеб тут вельмі смачны і каштуе 14 капеек кілаграм, гэта ж два з паловай фунты па-амерыканску, — устаўляе другі наш зямляк.

Адметнай рысай гэтага турысцкага сезону з'яўляецца тое, што разам са старымі эмігрантамі — нашымі землякамі, — едуць да нас іх дзеці, каб паглядзець на Радзіму бацькоў. Шмат хто з іх палюбіў яе.

— Я б хацела вучыцца і працаваць у Савецкім Саюзе. Тут зайздросна вялікія магчымасці ва ўсім, — сказала 16-гадовая Ніна Кузняцова з Парыжа.

Часцей пачалі прыязджаць да нас землякі з далёкай Аўстраліі, закінутыя туды ў час апошняй вайны. Шмат іх там. Доўгі час іх страшылі ўсялякімі глупствамі. Урэшце праўда дайшла і на той далёкі кантынент.

Турысцкае лета ў разгары. Усім, хто са шчырым сэрцам прыязджае да нас, мы кажам: «Калі ласка, госцейкі!».

І даламагаем чым можам, каб знаходжанне ў роднай краіне пакінула ў іх прыемнае ўражанне.

НА ЗДЫМКАХ: нашы суайчыннікі са Злучаных Штатаў Амерыкі і Канады ў час турысцкай экскурсіі на Беларуска-аўтамабільны завод ў Жодзіна. Унізе — госці сфатаграфаваліся ў Беларуска-амерыканскім таварыстве па культурных сув'язях з суайчыннікамі за рубяжом.

Фота А. КАЛЯДЫ.

ЛЕГЕНДА АБ ПАЛАНЕЗЕ

Каму не даводзілася чуць паланезы Агінскага? Імя яго карыстаецца вялікай папулярнасцю ў нашай краіне, яно прысвоена аднаму з беларускіх ансамбляў песні і танца.

Да нашага часу яшчэ жывуць легенды, звязаныя з асобай і творчасцю гэтага выдатнага чалавека. Але, мабыць, мала хто ведае сапраўдныя факты здзіўляючай біяграфіі Агінскага — музыканта, воіна, патрыёта.

У фая Вялікай залы Маскоўскай кансерваторыі вісіць вядомая карціна І. Рэпіна «Славянскія кампазітары», перад якой падоўгу затрымліваюцца людзі, што прыйшлі атрымаць асалоду ад «мастацтва дзівоснага». Побач з Шапэнам на сваім палатне Рэлін паказаў другога польскага кампазітара, аб якім у працэсе работы над карцінай мастак пісаў В. Стасава: «Імя яго вядома ўсёй Расіі, і я чуў вальс і паланез яго сабіння і нават паданні аб яго рамантычнай смерці; а між тым музыканты, якіх я пытаў, гавораць аб ім, як аб міфічнай асобе». Гутарка ішла аб Міхале Клеофасе Агінскім, аўтары вядомага паланеза «Развітанне з Радзімай».

Гады жыцця Агінскага супалі з адным з самых трагічных перыядаў польскай гісторыі (у 1772 годзе, калі адбыўся першы падзел Рэчы Паспалітай, яму споўнілася сем год).

У той цяжкі час Польшчы асабліва былі патрэбны патрыёты, і таму, мабыць, так рана пачалася палітычная кар'ера Агінскага. Дзевятнаццаці год ён быў ужо абраны дэпутатам сейма, ў дваццаць тры — атрымаў вышэйшы польскі ордэн Белы арла, у дваццаць пяць год быў пасланым з адказнай дыпламатычнай місіяй у Галандыю, а потым у Англію.

Праглядаючы ў Лондане нейкую англійскую газету, ён знайшоў паведамленне аб тым, што «граф Агінскі, накіраваны з надзвычайнай важнай місіяй да лонданскага двара каралём і распублікай Польшчы, пацярпеў з жонкай і сям'ёй караблекрушэнне ў час пераезду з Кале ў Дуўр, і ніхто з іх не выратаваўся» (сапраўды, нішто не гучыць так праўдападобна, як добрая выдумка).

З ліку іншых версій аб ранняй гібелі Агінскага найбольш распаўсюджанне атрымала тая, у якой, гаварылася, што кампазітар застрэліўся з-за няшчаснага каханна на бале пад гукі аркестра, які іграў паланез (прычым указваліся розныя паланезы, але большасць усё ж сыходзілася на до-мінорным «Развітанні», што дало магчымасць нямецкім выдаўцам надрукаваць гэты твор пад сенсацыйнай назвай «Паланез смерці»).

У Парыжы таксама выпуцілі сшытак «Любімых паланезаў князя Агінскага», на вокладцы якога кампазітар быў намалёваны з пісталетам ля скроні. Побач — бесклапотная танцуючая пара. Усё гэта суправаджалася тлумачальным тэкстам: «Агінскі, даведзены да адчаю тым, што на яго каханне адказваюць абыякава, пазбавіў сябе жыцця ў той час, калі аркестр іграў яго паланез, створаны ім для сваёй няўдзячнай каханай, якая танцавала пад гэтыя гукі з яго сапернікам».

«Нішто так не здзівіла і не пацешыла мяне, як гэты экзэмпляр», — пісаў Агінскі праз некалькі дзесяцігоддзяў пасля свайго «самагубства», успамінаючы кур'ёзнае парызскае выданне. Але трэба сказаць, што гэта рамантычная легенда ў духу «Пакут маладога Вертэра», якімі зачытвалася тады Еўропа, набыла ўсеагульную вядомасць.

Паланезы Агінскага (або, як іх нярэдка называлі, «польскія») выконваліся на балах і былі надзвычай папулярнымі ў Расіі яшчэ да яго першага прыезду ў Пецярбург. Руская сталіца зрабіла моцнае ўражанне на маладога кампазітара. «Які горад, мой дарагі друг! Пасля таго, як я бачыў Лондан, Берлін, Дрэздэн і Вену, я ўсё ж быў здзіўлен, праязджаючы ў карэце па шырокіх вуліцах гэтай сталіцы, якая сто год назад яшчэ не існавала», — прызнаўся ён у пісьме да жонкі, адпраўленым у пачатку студзеня 1793 года.

У 1793 годзе адбыўся новы падзел Польшчы. На наступны год успыхнула паўстанне пад кіраўніцтвам Тадэуша Касцюшкі. Агінскі адразу ж далучыўся да паўстаўшых, заявіўшы, што ён «прыносіць у дар Радзіме сваю маёмасць, працу і жыццё». Ён увайшоў у састаў Нацыянальнага савета (так называўся рэвалюцыйны ўрад) і са зброяй у руках змагаўся за незалежнасць Польшчы на чале сфарміраванай на яго сродкі войскай часці. Свой старажытны княжацкі герб Агінскі замяніў шчытом з дэвізам «Свабода, пастаянства, незалеж-

насць», горда называў сябе «салдатам рэвалюцыі», а пісьмы жонцы адрасаваў цяпер не інакш, як «грамадзянцы Ізабэлы Агінскай».

Калі гавораць пушкі, музыка не маўчыць — яна, як і людзі, апранае ваенную форму. «Я сачыніў марш для майго атрада стралкоў са словамі, напісанымі ў даставанні да гэтай музыкі, і з таго часу гэты марш выконваўся ў многіх палках. Я пісаў таксама ваенныя і патрыятычныя песні, якія карысталіся вялікім поспехам, таму што абуджалі храбрасць, энергію і энтузіязм маіх таварышаў па зброі», — успамінаў на схіле год Агінскі аб сваёй творчасці ў дні паўстання.

Калі да гэтага жыцця Агінскага напамінала рамантычную паэму, дык пасля падаўлення паўстання 1794 года яно пачынае быць падобным на вострасюжэтны дэтэктыў. Добра разумеючы, што пагражае яму як папелічкі Касцюшкі, Агінскі ўсё ж адмаўляецца падпісаць «пакайнае» пісьмо Кацярыне II і знікае з Польшчы.

Хутка па Вене, дзе часова абскавалася Ізабэла Агінская, папаўла чутка, што яна настолькі сур'ёзна захапілася нейкім прыгажунцом палякам па прозвішчы Міхалоўскі, што, пагарджаючы прыстойнасцю, дазволіла яму пераехаць да сябе. «Свет» жорстка карае тых, хто парушае яго ўмоўнасці. З гэтага часу дзверы многіх рэспектабельных дамоў назаўсёды зачыніліся перад Ізабэлай Агінскай, і ніхто не падазраваў, што яна здрадзіла мужу не з кім іншым, як з уласным мужам, бо гэта быў іменна ён, вымушаны хавацца з фальшывым пашпартам пад чужым імем.

З Вены Агінскі разам з жонкай адправіўся ў Італію, дзе правёў больш году. У гэтых канспірацыі ён яшчэ некалькі разоў мяняе прозвішча, выдае сябе то за французскага грамадзяніна Жана Рыдэля, то за купца Мартэна, то нарэшце, за музыканта Рачыньскага. Ён многа ездзіць па розных краінах, садзейнічаючы з'яднанню польскіх эмігранцкіх груп, вядзе перагаворы з турэцкім султанам Селімам III. Потым Агінскі прыязджае ў Парыж, дзе неаднаразова сустракаецца з Талейранам і Напалеонам, які моцна заігрываў з палякамі ў прадбачанні паходу на Усход. Пераканаўшыся ў ілжывасці абяцанняў Напалеона дапамагчы аднавіць дзяржаўнасць Польшчы, Агінскі звяртаецца да Аляксандра I, які нядаўна ўступіў на прастол, з просьбай дазволіць яму вярнуцца з эміграцыі.

Аляксандр I не жадаў, відаць, паказацца менш вялікадушным, чым яго бацька, Павел I, які вярнуў шпагу генералу Касцюшка. Хутка цар прызначыў Агінскага сенатарам Расійскай імперыі і даў яму чын тайнага саветніка. Прыезд Агінскага ў Пецярбург зусім не азначаў адмаўлення ад тых ідэалаў, за якія ён змагаўся ў мінулыя гады. Справа ў тым, што ён, як і многія іншыя польскія патрыёты, зразумеўшы ўсю дарэмнасць надзей, якія ўскладаліся імі на Напалеона, вырашыў даверыцца Аляксандру I.

Агінскі доўгі час верыў у шчырасць добрых намераў рускага цара ў адносінах да Польшчы, але нарэшце ён яшчэ раз з горьчучу пераканаўся ў тым, што абяцанні манархаў усяго свету маюць адну агульную асаблівасць: яны выконваюцца толькі тады, калі гэта выгадна тым, хто іх дае. У выніку гэтага сенатар Міхаіл Андрэевіч Агінскі прыняў рашэнне назаўсёды пакінуць Расію. У 1823 годзе ён пасляўся ў Фларэнцыю, дзе правёў апошнія дзесяць год жыцця.

У горадзе Дантэ Агінскі пачынае падводзіць вынікі сваёй дзейнасці. У 1826—1827 гадах выходзяць у свет чатыры тэмы яго «Мемуараў аб Польшчы і паляках», выклікаўшыя моцную незадаволенасць забойцы дэкабрыстаў Мікалая І. Кампазітар стварае тут таксама цікавейшыя «Пісьмы аб музыцы».

Легенды спадарожнічалі Агінскаму ўсё жыццё, але сямейнае паданне гаворыць, што яго сапраўдная смерць наступіла пры абставінах, больш загадкавых, чым любая з гэтых легенд. Згодна гэтым расказам, жыццё 68-гадовага Агінскага абарвалася трагічна. Ён доўга стаяў на тэрасе асабняка, абавёршы на поручні. Калі нехта з блізкіх падышоў да кампазітара, то з жахам убачыў, што ён мёртвы, а ў грудзях у яго тарчыць штылет. Пачуць аб сабе гэтую апошнюю легенду Агінскаму ўжо не давялося.

Святаслаў БЭЛЗА.

ГУМАР

— Сябры мае! — звярнуўся пастар да прыхажан. — Сёння я буду гаварыць аб Іааннах. Хто з вас чытаў псалм 69-ы ад Маўсее?

— Падняўся лес рук.
— Вось і добра! — узрадаваўся пастар. — Паколькі такога псалма наогул не існуе, пропаведзь усім пойдзе на карысць.

Па беразе Цемзы ідзе мужчына з фотаапаратам. Да яго падбягае жанчына.

— Ідзіце хутчэй! Мая сяброўка тоне!

— На жаль, міс, у мяне ўжо скончылася плёнка.

Ювелір шукае начнога вартайніка. З'яўляецца кандыдат. Ювелір гаворыць яму:

— Улічыце, што вам прыдзецца цэлую ноч сядзець на адным месцы, а гэта вельмі цяжка.

— Не хвалююся, я прывык: толькі што выйшаў з турмы.

Малады чалавек пацалаваў незнаёмую дзяўчыну, што сядзела побач на лавачцы ў парку. Не сустраўшы ніякага супраціўлення, ён пацалаваў яе яшчэ раз і спытаў здзіўлена:

— Але чаму ж вы майчыце?

— Мая мама сказала, каб я ніколі не размаўляла з незнаёмымі мужчынамі.

Марак, які пражыў пасля караблекрушэння некалькі год адзін на востраве, вельмі ўзрадаваўся, убачыўшы карабэль. З карабля спуцілі шлюпку, і афіцэр, які прыбыў на ёй, уручыў мараку кіпу газет:

— Капітан прапануе, каб вы спачатку даведаліся, што робіцца ў гэтым шалёным свеце, а затым ужо вырашылі самі, ці хочаце вы, каб вас выратавалі.

— Ці можна ў вас купіць банку сардзін?

— Калі ласка. Вам якіх: іспанскіх, партугальскіх, французскіх?

— Мне ўсё роўна. Я не збіраюся з імі размаўляць.

У заалагічным магазіне звоніць тэлефон.

— Тэрмінова прыйміце трыццаць тысяч прусакоў, — сказаў голас. — Запісвайце адрас!

— Трыццаць тысяч! А што вы збіраецеся з імі рабіць?

— Справа ў тым, што я заўтра з'яжджаю з кватэры, а гаспадыня просіць, каб я пакінуў памылшканне ў такім выглядзе, у якім яно было, калі я сюды ўехаў.

ВАС ШУКАЮЦЬ І ЧАКАЮЦЬ СВАЯКІ

ВІТКОўСКУЮ АНЕЛЮ АНДРЭУНУ 1933 года нараджэння, ураджэнку вёскі Намазы Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці шукае маці — **ВІТКОўСКАЯ ЮЗЕФА БАЛЕСЛАВАўНА**, якая жыве ў горадзе Кабрыне па вуліцы Леніна 22.

У 1941 годзе 8-гадовую Анелю разам з сям'ёй Мілашэўскай Анелі Балеславаўны з Магілёва немцы вывезлі ў Германію. З таго часу ніякіх вестак аб ёй няма.

Асоб, якія ведаюць што-небудзь аб Віткоўскай Анелі Андрэўне ці аб яе лёсе, просім паведаміць маці або на адрас рэдакцыі.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК,
ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77,
ТЭЛЕФОНЫ: 6-19-31, 6-97-93,
6-10-88, 3-75-15.

ВЕЧАРАМ НАД ШЧАРАЮ.

Фотаэцюд А. КАЛЯДЫ.